

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2024.23.3.51-57>

**Vnímanie bezpečnosti a prijatia v škole – výsledky
reprezentatívneho výskumu detí a mládeže na Slovensku**

**Perceptions of Safety and Acceptance at School – Results
of a Representative Survey of Children
and Youth in Slovakia**

Angela Almašiová, Juraj Holdoš,
Pavel Izrael, Katarína Kohútová

Abstract

The paper presents the latest results of a representative survey of children and young people aged 9-17 years on a research sample of 1932 respondents. The instrument to measure perceptions of safety and acceptance at school comes from the EU Kids online survey. It contains 5 items reflecting perceptions of support and safety in the school environment and of good relationships with classmates and teachers. The aim of the present study is to introduce the concept of safety and acceptance at school and its association with selected psychological variables. The results show a deterioration of the above over the period from 2018, with the year 2023 showing the worst average score. Regression analysis explains 24.6% of the variance in safety and acceptance at school, with the most significant predictor being feelings of happiness and satisfaction.

Keywords: Feeling safe and accepted at school. Pupils. Feeling happy.

Úvod

Školské prostredie je pre každé dieťa a dospelievajúceho dôležitým socializačným prostredím, ktoré je významným prediktorom správania. Je veľmi dôležité, aby sa dieťa a dospelievajúci cítili bezpečne nielen v domácom, ale aj v školskom prostredí. Viacerí odborníci pritom (v slovenskom prostredí napr. Emmerová et al., 2023, Niklová, Šajgalová, 2016) poukazujú na nárast problémového či rizikového správania u žiakov a študentov základných a stredných škôl, ktoré môže negatívne pôsobiť na vnímanie pocitu bezpečia a prijatia v školskom prostredí.

Bezpečnosť v školách je nesporne veľmi dôležitou oblasťou, ktorou sa zaoberajú mnohí odborníci nielen pomáhajúcich profesií. Na Slovensku problematiku bezpečnosti na školách zastrešujú z makroúrovne Ministerstvo

školy a Ministerstvo vnútra, ktoré realizovali viaceré aktivity smerujúce k zvyšovaniu pocitu bezpečia na školách a rovnako aj výskum zameraný na ochranu mäkkých cieľov pre základné a stredné školy. Vedecká verejnosť sa zaoberá skúmaním bezpečnosti v školách v kontexte rôznych premenných – napr. Williams et al. (2018) skúmali vnímanie bezpečia v kontexte šikanovania, vzťahov s učiteľmi a rodičmi, fyzickým prostredím v škole a v neposlednom rade v kontexte s pravidlami, ktoré v škole platia. Výskumu sa zúčastnilo 585 respondentov – študentov, z ktorých sa takmer 25% v škole necítilo bezpečne, 14,4% študentov sa doslova fyzicky vyhýbalo škole, pretože sa v nej cítili ohrození, viac ženy ako muži. K zaujímavým výsledkom patrí zistenie, že nie iba fyzická ochrana, ale dobré vzťahy s učiteľmi a jasné pravidlá a ich dodržiavanie v školskom prostredí sú dôležitými faktormi ovplyvňujúcimi vnímanie pocitu bezpečia v škole. K podobným výsledkom dospeli aj iní autori, ktorí takisto identifikovali pozitívny vzťah medzi dodržiavaním pravidiel (až autoritatívnym prístupom) v škole a vnímaním bezpečia (Fisher et al., 2018, Mori et al., 2021). Okrem uvedeného mnohé výskumy poukazujú na pozitívny vzťah medzi školskými výsledkami a pocitom bezpečia v škole (napr. Akiba, 2010, Laco, 2020), vzťah medzi šikanovaním, emocionálnymi problémami a problémami so správaním a pocitom bezpečia v škole (Mori et al., 2021).

Metódy

Nami realizovaná výskumná štúdia pracuje s dátami, ktoré pochádzajú z reprezentatívneho výskumu z roku 2023, zastrešeným Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny. Výskum prebiehal na základných a stredných školách na celom Slovensku a anketármi boli koordinátori ochrany pred násilím z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny pod gesciou Národného koordinačného strediska pre riešenie problematiky násilia na deťoch. Výskum bol schválený Etickou komisiou Katolíckej univerzity v Ružomberku. Informovaný súhlas bol zabezpečovaný prostredníctvom riaditeľov škôl, pričom v niektorých školách to riešili ad hoc informovaným súhlasom, v iných školách bol výskum zahrnutý pod všeobecný informovaný súhlas. Participanti aj školy dostali informáciu, kde hľadať prípadnú psychologickú pomoc. Zber dát zabezpečovali koordinátori ochrany pred násilím, pracujúci na MPSVaR, konkrétne pod Národným koordinačným strediskom pre riešenie problematiky násilia na deťoch. Koordinátori boli zaškolení.

Výskumný súbor

Výskumný súbor tvorilo 1932 detí a dospelých vo veku 9 – 18 rokov (v prípade niektorých otázok boli dopytovaní respondenti od veku 11 rokov). Vo výskume bolo zastúpených 49,1% (949) dievčat, priemerný vek

respondentov bol 14,22 roka ($SD=2,70$ rokov). Jednotlivé vekové kohorty: 9 – 10 rokov 11,4 %, 11 – 12 rokov 18,6%, 13 – 14 rokov 21,3%, 15 – 17 rokov 36,0%, 18 rokov 12,7%. Takmer 30% pochádzalo zo západného Slovenska, 24,4% zo stredného Slovenska, 25,8% z východného Slovenska a 15,6% z Bratislavy.

Výskumný nástroj

Vo výskume bol použitý dotazník, ktorý vychádzal primárne z nástroja používaného v rámci projektu EU Kids Online IV, ktorý sa realizuje v pravidelných intervaloch vo krajinách EU. Dotazník obsahoval hlavne otázky týkajúce sa trávenia voľného času so zameraním na používanie internetu, online riziká, užívanie návykových látok, šikanovanie, kyberšikanovanie, skúsenosti so sexuálnymi obsahmi, sexting, skúsenosť s nenávisťnými prejavmi a pod. a samozrejme aj otázky týkajúce sa pociťovania bezpečnosti v školskom prostredí.

Na meranie pocitu bezpečia a prijatia v škole bola použitá škála, ktorá pozostáva z piatich položiek: „cítim, že patrí do mojej školy“, „v škole sa cítim bezpečne“, „iní žiaci/študenti sú milí a ochotní mi pomáhať“, „učiteľom na mne záleží“, „v škole je aspoň jeden učiteľ, za ktorým môžem ísť, keď mám problém“. Respondenti mohli zvoliť jednu z možností 4-stupňovej škály od vôbec neplatí po úplne platí. Cronbachovo alfa uvedenej škály bolo 0,84, čo je pre účely tejto štúdie dostačujúce.

Na nasledujúce analýzy škály pociťovania bezpečia boli použité ďalšie škály: šťastie a životná spokojnosť, vnímanie bezpečnosti a prijatia doma, sebaúcta, osamelosť, emocionálne problémy, depresívna nálada, sociálna fóbia a problémy s pozornosťou. Ide o skriningové škály, väčšinou 4 – položkové, ktoré boli prebraté z projektu EU KIDS Online (viac in Holdoš et al., 2023).

Výsledky výskumu

Tabuľka 1 zobrazuje frekvenciu jednotlivých položiek škály subjektívneho pociťovania bezpečia v škole. Pri vypočítaní priemerných hodnôt jednotlivých položiek sa ukázalo, že priemerné hodnoty sa pohybujú v rozmedzí od 2,8 do 2,4, čo je na škále medzi trochu platí a dosť platí.

Tabuľka 1: Frekvencia subjektívneho pociťovania bezpečia v škole

	1	2	3	4	5	spolu
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
cítim, že patrím do školy	282 (14,6)	417 (21,6)	526 (27,2)	448 (23,2)	259 (13,5)	1932 (100)
v škole sa cítim bezpečne	300 (15,5)	499 (25,8)	553 (28,6)	338 (17,5)	242 (12,5)	1932 (100)
iní žiaci sú milí, ochotní pomôcť	184 (9,5)	588 (30,4)	620 (32,1)	353 (19,7)	217 (11,2)	1932 (100)
učiteľom na mne záleží	294 (15,2)	489 (25,3)	434 (22,5)	226 (11,7)	489 (25,3)	1932 (100)
v škole je učiteľ za kt. môžem ísť	276 (14,3)	311 (16,1)	440 (22,8)	605 (31,3)	300 (15,5)	1932 (100)

1=vôbec neplatí, 2=trochu platí, 3=dosť platí, 4=úplne platí, 5=nechcem povedať + neviem + neodpovedali

Pri porovnaní priemerných hodnôt škály pociťovania bezpečia v škole za roky 2018 (Izrael et al., 2020), 2021 (Holdoš et al., 2022a), 2022 (Holdoš et al., 2022b) a 2023 (Holdoš et al., 2023) môžeme konštatovať, že najpriaznivejší bol rok 2018, kedy priemerná hodnota dosahovala hodnotu 3,17, najhorší stav sme zaznamenali v poslednom meranom roku 2023, kde dosahovala hodnotu 2,37. Ďalšie hodnoty sú prezentované v Tabuľke 2.

Tabuľka 2: Priemerné hodnoty pociťovania bezpečia za roky 2018, 2021, 2022 a 2023

Rok 2018	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
3,17 (SD 0,72)	2,77 (SD 0,75)	2,80 (SD 0,76)	2,37 (SD 0,86)

Pri analýze premennej pociťovanie bezpečia v škole s ďalšími premennými môžeme konštatovať, že táto premenná pozitívne koreluje s premennými šťastie a životná spokojnosť, bezpečie a prijatie doma a sebaúcta. Uvedené korelácie sú pomerne silné (Tabuľka 3). Negatívna korelácia sa preukázala s premennými osamelosť, emocionálne problémy, depresívna nálada, sociálna fóbia a problémy s pozornosťou. Korelácie sú však pomerne slabé (Tabuľka 3).

Tabuľka 3: Korelačná analýza premennej pocitovanie bezpečia s vybranými psychologickými premennými

	Bezpečnosť a prijatie v škole
Šťastie a životná spokojnosť	0,419**
Bezpečnosť a prijatie doma	0,381**
Sebaúcta	0,342**
Osamelosť	-0,159**
Emocionálne problémy	-0,141**
Depresívna nálada	-0,132**
Sociálna fóbia	-0,127**
Problémy s pozornosťou	-0,123**

Signifikancia ** $p < 0,01$

Výsledky krokovej regresnej analýzy (Tabuľka 4) poukazujú na to, že šťastie a spokojnosť, sebaúcta, bezpečnosť doma, nepríjemná skúsenosť za posledný rok, sensation seeking a depresívna nálada sa podieľajú na vysvetlení rozptylu prežívania bezpečia a prijatia v škole v miere 24,6%. Najvýznamnejším prediktorom je pocit šťastia a spokojnosti (17%), potom nasleduje sebaúcta (4,7%), bezpečnosť doma (2,2%) a sensation seeking a depresívna nálada vysvetľujú zanedbateľnú hodnotu (0,5; 0,3%).

Tabuľka 4: Kroková regresná analýza pre škálu bezpečie a prijatie v škole (metóda stepwise)

Premenná	Model 5				
	B	SE	β	t	p
Konštanta	0,586	0,131		4,473	0,000
Šťastie a živ. spokojnosť	0,234	0,027	0,269	8,745	0,000
Sebaúcta	0,237	0,028	0,219	8,359	0,000
Bezpečie a prijatie doma	0,169	0,028	0,164	5,957	0,000
Sensation seeking	-0,070	0,022	-0,077	-3,168	0,002
Depresívna nálada	0,077	0,036	0,057	2,158	0,031

Diskusia

Cieľom predkladanej štúdie bolo predstaviť koncept bezpečia a prijatia v škole a jeho súvislosti s vybranými psychologickými premennými. Na základe korelačnej analýzy môžeme konštatovať, že sa preukázali stredne silné pozitívne korelácie (podľa Cohenovej interpretácie korelačných

koeficientov) medzi vnímaním bezpečia a prijatia v škole a životnou spokojnosťou a šťastím, vnímanou bezpečnosťou a prijatím doma a sebaúctou. Uvedené analýzy hovoria však iba o vzťahu, nie o kauzalite. Korelácie s problematickými premennými ako osamelosť, depresívna nálada, sociálna fóbia atď. vykazovali negatívne signifikantné korelačné koeficienty, ktoré boli však pomerne slabé.

Na základe korelačnej analýzy sme do ďalších výpočtov zahrnuli aj regresnú analýzu, v ktorej sme chceli zistiť, ktoré faktory a akým dielom sa podieľajú na vysvetlení bezpečia a prijatia v škole. Výsledný model vysvetľuje 24,6% variancie. Môžeme konštatovať, že mladí ľudia, ktorí sa cítia šťastne a sú so svojim životom spokojní, majú vysokú sebaúctu, zároveň cítia bezpečie a prijatie doma a majú nízke sensation seeking a depresívnu náladu majú tendenciu cítiť sa bezpečne v škole. Nielen dáta, ktoré boli analyzované v predkladanej štúdií, ale aj dáta z predchádzajúcich rokov poukazujú na zhoršujúci sa trend nielen v pociťovaní bezpečia a prijatia v škole.

Bibliografia

- Akiba, M. (2010). What predicts fear of school violence among U.S. adolescents? *Teachers College Record*, 112(1), 68-102.
<https://doi.org/10.1177/016146811011200110>
- Emmerová, I., Jablonský, T., Blažič, M. (2023). Aggressive Behaviour of Pupils towards Teachers. *Didactica Slovenica*, 38(1), 63-75.
<https://doi.org/10.55707/ds-po.v38i1.5>
- Fisher, B. W. et al. (2018). Students' Feelings of Safety, Exposure to Violence and Victimization, and Authoritative School Climate. *American Journal of Criminal Justice*, 43, 6-25. <https://doi.org/10.1007/s12103-017-9406-6>
- Holdoš, J., Izrael, P., Almašiová, A., Kohútová, K. (2022a). Prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku počas pandémie. Verbum – vydavateľstvo KU. ISBN 978-80-561-0979-3.
- Holdoš, J., Izrael, P., Almašiová, A., Kohútová, K. (2022b). Prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku v roku 2022. (Výskumná správa). Katolícka Univerzita v Ružomberku.
- Holdoš, J., Izrael, P., Almašiová, A., Kohútová, K. (2023). Vybrané formy rizikového správania detí a mládeže v roku 2023. (Výskumná správa). Katolícka Univerzita v Ružomberku.
- Izrael, P., Holdoš, J., Ďurka, R., Hasák, M. (2020). Slovenské deti a dospelávajúci na internete: záverečná správa z výskumu EU KIDS ONLINE IV – Slovenská republika. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku.
- Lacoe, J. (2020). Too Scared to Learn? The Academic Consequences of Feeling Unsafe in the Classroom. *Urban Education*, 55(10), 1385-1418.
<https://doi.org/10.1177/0042085916674059>

- Mori, Y. et al. (2021). Feeling Unsafe at School and Associated Mental Health Difficulties among Children and Adolescents: A Systematic Review. *Children*, 8(3), 232. <https://doi.org/10.3390/children8030232>
- Niklová, M., Šajgalová, M. (2016). Pupils' Aggressive Behaviour towards Teachers in Elementary Schools in Slovakia. *The New Educational Review*, 46, 104-115. <https://doi.org/10.15804/tner.2016.46.4.09>
- Williams, S., Schneider, M., Wornell, C., Langhinrichsen-Rohling, J. (2018). Student's Perceptions of School Safety: It Is Not Just About Being Bullied. *The Journal of School Nursing*, 34(4), 319-330. <https://doi.org/10.1177/1059840518761792>

Doc. PhDr. Angela Almašiová, PhD.

Katedra sociálnej práce
Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
angela.almasiova@ku.sk

Doc. Mgr. Juraj Holdoš, PhD.

Katedra psychológie
Katolícka univerzita v Ružomberku, Filozofická fakulta
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
juraj.holdos@ku.sk

Doc. Mgr. Pavel Izrael, PhD.

Katedra žurnalistiky
Katolícka univerzita v Ružomberku, Filozofická fakulta
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
pavel.izrael@ku.sk

PhDr. Katarína Kohútová, PhD.

Katedra sociálnej práce
Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
katarina.kohutova@ku.sk